

3
I. N. J.

MAGNES

RERUM NATURALIUM,

Quem

BENEDICENTE SUMMO NUMINE,

*Suffraganteq; Amplissima in Regio ad Au-
ram Musarum Palladio Facultate Philo-
sophica*

PRÆSIDE

Clarissimo Viro

DN. M. DANIELE ACHRELIO,

Eloquentiæ Professore Regio & Ord.
Præceptore atq; Promotore suo ju-
giter colendo.

Speciminis loco

Publico examini modeste sistit

Sacra Regia Majestatis Stipend:

DANIEL G. HAGERT,
Nylandus.

In Aud. Max: die 4. Maji, 1689.

Impr, apud JOH. L. WALLIUM, A.T.

24 165

*Reverendissimo in Christo Patri ac
Domino*

**DN. JOHANNI
GEZELIO**

S. S. Theologiæ Doctore celeberrimo
ut, Antehac Superintendenti Narf-
wenfi longemeritissimo, sic jam Inclytæ
Dieceſeos Aboensis Episcopo Regiis
literis legitime designato amplissimo,
Consistorii Ecclesiastici Præsidi
gravissimo,

Mæcenati & Domino
pia mente æternum
Devenerando.

ANNOS

*Maximè Reverendo Amplissimoq;
Domino*

**DN. J A C O B O
F L A C H S E N I O,**

S. S. Theologiæ Doctori Excellen-
tissimo, Regiæ Academiæ Aboënsis
Professori Primario, Diœcesis Ar-
chi-Præposito, Ecclesiarum Abo-
ënsium & Nummenfis Pastori longè
dignissimo, utriusq; Consistorii
Adseffori gravissimo

*Patrono & Promotori magno
submisso animo ætatem
prosequendo.*

FELICITATEM!!!

Tunc imprimis
Exultant cœlorum atria,
jubilat terrarum globus,
viget Regnorum gloria,
triumphat imperiorum majestas,
splendet Collegiorum autoritas,
floreſcit Conſiliorum gratia,
tripudiant omnium bonorum pectora,
cum

sua ſtat exornata integritate.

RELIGIO;

Sua decorata rectitudine

JUSTITIA.

Hæc ſunt illa.

Rerum publicarum vincula,

Regnorum Baſes,

Imperantium columina,

Eccleſiarum gubernacula,

curiarum fulcra,

quibus ſtat, regitur, gubernatur

univerſus bene conſtitutus orbis.

ut enim

JUSTITIA

Effloſcunt leges, jura, ſocietates,

veniunt benefactorum præmia,

coërcentur malorum ſcelera,

conſervatur omnis virtutis ſplendor.

Sic

RELIGIONE VERA,

quam

Anti-

Antiquissimi patres monumētis suis celebrarūt
quam sancta Ecclesia dogmatibus suis profitetur
quam orthodoxi Homines fide, constantia pro-
magis magisq; (mugant

Splendent superiorum fulgida domicilia
lætatur Trinitatis imperscrutabilis unitas
concinit Sanctus Angelorum chorus
gratantur sibi piarum mentium viscera,
fulgent sacra Ecclesiarum altaria.
omni itaq; tempore.
voluit Sanctissimus

DEUS

ne

Hoc Reipublicæ columen,
Hoc terrarum fidus,
fucatae veritatis gypso incrustaretur,
Errorum Hæreticorum monstris vitaretur,
Horrendis Heterodoxiæ larvis obfulcetur,
VIRIS

Magnarum rerum usu peritissimis,
Eruditionis & scientiarum laude conspicuis
sapientia & Auctoritate robustis,
Ecclesiam suam

Errorum turbinibus vexatam,
flagitiorum tenebris oppletam,
vulneribus luculentis conscissam,

Clementissime

Exornare,

protegere;

Hanc tantam cœlestem gratiam
agnoscit

Re-

Regnum nostrum Sveogothicum

Patria nostra Finlandia,

Diocesis nostra Aboënsis,

liquidem

VIRI

(edocti

In perabstrusis sacrarum literarum recessibus

longo sapientiæ usu

acerrimo Doctrinæ studio

sincerae vitæ exercitio

Religionis nostræ purissimæ clarissimam famam
divulgant.

Horum itaque

SALVE

Reverendissime in Christo Pater

EPISCOPE

Ecclesiæ insigne Præsidium

Religionis firmissimum robur;

quem

Benigno Cœli favore

Regis augustissimi gratiâ

jam jam

Singularis omnium bonorum applausus

Humilimo voto

Ad has expectat oras.

SALVE

Summè Reverende Academiæ Aboënsis

PROFESSOR PRIMARIUS,

Religionis Defensor,

Doctorum splendor,

Quem

In locum Theologi undiquaq; consummatissimi

Divina Majestas,

Re-

Regis Clementia,
cordatorum pietas,
Clementer, gratiose, feliciter,
constituit
surrogavit.

Humeris vestris magna Regni onera imposita
novimus:
nimirum

Seculo pacem
Ecclesiæ quietem
patriæ tranquillitatem

Gloria Vestra

parare.

Itaque

In submissas gratulantium voces
erumpit

Universa studiosorum corona,
cordatus literatorum orbis,

Hanc Cœli immensam bonitatem,

Hæc Patriæ prosperrima fata,

Hunc Ecclesiæ tranquilliorum statum
grata, pia, sancta, agnoscens mente.

Ego autem

Tantam felicitatem perpendens,
animi alacritatem,

lætitiæ magnitudinem,
intra

lætabundi pectoris recessus
non potui retinere;

Sed

qualicumq; declarare testimonio. le-

Iccirco Discursum hunc Academicum
ingenii tenuissimi mei
exiguos conceptus

De RERUM abditissimis arcanis

repræsentantem

(nibus

Clarissimis Vest. Ampliss. Dignitatum nomi-

Humilimo pectore inscribere tentavi.

Quem

Eo Favore excipite

PATRONI MAGNI ,

quo

omnium literatorum honesta conamina
ad propositam metam provehere soliti estis.

VIVITE Vos

Excellentissimi Ecclesiæ Antistites

in multos annos!

Cœli fulgentia lumina,

terrarum orbis ornamenta,

fidei Lutheranae propugnacula!

Vivite his in terris

Celeberrimâ virtutis famâ, inclyti

Vivite in Cœlis

Æternâ felicitate ditati!

Quod submissè optat ille

qui

In vestro erga literarum amatores patrocinio

unice

magnam felicitatis suæ partem collocat

VALETE!

DANIEL HAGERT

Auct. & Resp.

Pereximie DN. RESPONDENS *amice*
singularis.

Qvotiens cogito de inenarrabili illa mundi fabrica; totiens gaudeo & homini gratulor ejus *felicitatem*. Prodit in scenam, *mundi filius, heres divinitatis, angelorum pignus*; jam lustrat orbem terrarum, centrum & basin universæ machinæ; jam quæ in Aëreo diaphano apparent atomorum & effluviorum faces, imagines, stillicidia, oculis contemplatur. Jam mente scandit in cœlestes domos, Planetarum regiam, fixarum Palatia; heic postquam singulorum globorum lucidorum, opacorum, diversis coloribus rutilantium imagines, motus, conjunctiones vidit. concludit firma consequentia, errasse *Aristotelem*, nescio quam crhytallinam glaciem, quos orbcs reales, quos intelligentiarum labores confinxisse; errasse ejus sectæ discipulos, qui sine judicio Astronomiæ imperiti, subscripserunt auctoritati nudæ; avidamq; sciendi juventutem generalibus quæstiunculis implent ac deludunt. Feliciori fidere de hisce disputant phi-

losophi ELEATICI nostræ Academiæ
Contignationem totam cingere vastum
aquarum limbum docet scriptura, nos-
que sincera fide credimus. At vero non
sufficit externa illa oculorum acie per-
cepisse. Inrandum mente, auctoritate
grandi, scientia casta, experientia in-
fallibili in hæc divinitatis magnalia, ut
sagaci mente complectemur habea-
musque intellectu conclusum MAGNE-
TEM RERUM naturalium sive *consensus*
& *dissensus* catenam firmissimam. Si
doctrinam hanc non consequimur, va-
na sunt Astrologorum judicia, vani
prodigiorum effectus, vana medico-
rum tentamina; vani Chymicorum
labores, vana satis universa rerum
physicarum tractatio. Laudo proinde
tuos conatus, quod de argumento ab-
strusissimo quædam momenta volue-
ris ventilare. Conatus itaque honestos
in posterum dirigat Deus.

T.

D. ACHRELIUS.

Gra-

GRATULATIO EXTEMPORANEA,
in

DISSERTATIONEM

Doctrina & moribus,

Pereximii

DN. DANIELIS HAGERTZ.

Q uamvis me hæc jam lineas minus politas ducentem, undiquaque & angustia temporis premat, & occupationum circumstrepant moles; tamen ad satisfaciendum amicitiae pignori, Candor Tui (mi Amicissime HAGERT) ingenii, moresq; affabilitatis rore perspersi, imò hisce superaddita, & ab omnibus perspecta, Virtus & Eruditio, ob quas prætiosissimas tanquam gemmas cuncti Te magnificiunt, memet impulerunt. Inprimis in laudes tui nominis ire ipsa necessitas rerum non desiderat, sed quam vehementissime vetat; dum subtilis hæc materia à Te electa, ac in dissertationis modum variis colorum generibus conscripta, tuæ indolis fœtum penitus promulgat, atq; omnibus exhibet, scilicet De MAGNETISMO, qui in natura rerum conspicietur, & clarius interiora rimantium, curiosorumque oculorum aciei incurrit illa magnetica tam visibilium, quam invisibilium affinitatis cognitio

tio. Sed ulterius in hujus rei delineatione
progredi pariter non permittit temporis
ratio, prohibet quoque consideratio re-
rum, tum & jugum licentiæ meæ haud in-
consultò imponit hæcce sublimitas naturæ,
cujus memet cum aliis ingens tantum subit
admiratio. Transeant igitur ea, dummo-
do satis laudabiliter & perquam feliciter il-
lud expeditisti, ac nobismet ipsis expeditum
reliquisti, tu Dn. Auctor atque Respon-
dens. Lætor animitus, inquam, dum cer-
no tuos in hoc studiorum genere eximi-
os progressus; Proinde ac gratulor Ti-
bi dotes à Divino Numine concessas,
quod etiam ex intimo animi latifundio ef-
fusis precibus contendo, ut suo cœlesti fa-
vore ac affulgente divinitus clementia tuis
proporrò conatibus ad metam sapientiæ ac vir-
tutū tendentibus, semper adesse dignetur; Quo
tandem sive Politicæ sive Ecclesiæ talem ipso
opere temet præstare queas, qualem nunc cum
specimina hæcce pulcra, tum fata feliciora,
non sine merito fieri portendunt. Vale.

Tibi conjunctissimus

SIMON LILLIEGREEN.

Lite-

IN NOMINE JESU SALVATORIS NOSTRI!
MOMENTUM PRIMUM,

Preliminaria quaedam brevissima evolvet.

Dum ingenii mei tenuioris tentamina huic artium arti & rerum admirandarum huic officinae immergere decrevi, hocque ingens in majestate naturæ refulgens Sacramentum, hoc mundi miraculum, & rerum omnium reconditorum abditissimum arcanum mentis accuratiori scrutinio sistere constitui, in trivio consilii constitutus fuit animus, num hoc ancipitis fortunæ æquor trajicere auspicarer, nam quicquid majoris mundi ambitu concluditur, quicquid in elementorum regno mirum oculis oggeritur, quicquid in interiori globi terraquei structura rarum, in exteriori facie pulchrum, id totum MAGNES in se veluti in divinæ cujusdam Ideæ Archetypo, ordine imperscrutabili, partium universalium amicabili quadam harmonia, nec non sinceri fœderis vinculo veluti indissolubili coarctatum atque implicitum tenet. Hæret itaque mihi animus & veretur ne intricatissima rerum ubertas me acrioris judicii inopem,

A

tam

tam prægrandia & alta sectantem, tam stupenda miracula, tam ineffabiles virtutes, tam uberes divitias avidè rimari desiderantem, ad imas errorum detrudat profunditates. Verum ut ut sit, mentem tamen trepidam invitabat, argumenti gravissimi nobilitas, suavitas eximia, & venustas speciosissima. Quà propterea in Vestibulo hoc primo avidum Lectoris animum hæc ænigmatica prælusione suspendam diutius, benedicente Numine Sacratissimo prout opem suppeditant, Labii sanctissimi æterna profunditas, virorum expertissimorum in hunc discursum accedentium unio, nec non veræ Experientiæ, nostræ sententiæ candidiorum calculum addentis consentiens approbatio; de hæc rerum, intimis in naturæ thalamis ac visceribus, delitescentium constitutione & indole, sequentium momentorum ordine, candido pectore disquirere & judicare conabor.

MOMENTUM SECUNDUM,

Etymon, mirabilem naturam & scrutinium difficile Magnetis breviter representabit.

Antequam aliquid de illis rerum naturalium virtutibus quas alii vocant qualitates occultas & infandas, alii sympathicas & antipathicas, nos autem hic MAGNETEM sive magnetis-

tismum rerum appellamus, tractare incipimus,
 Philosophorum illum labyrinthum, victorem
 eruditorum atque abyssum impenetrabilem,
 Magnetem scil. Herculeum, nomen juxta non-
 nullos à viribus Herculis, similitudine à virtu-
 tum suarum magnitudine desumpta sortitum,
 omnium primo rationis judiciis subjecimus.
 Hunc alii à tractiva ferri virtute *σιδηρίτης* ap-
 pellant, quidam à magnesia regione, circa
 quam teste Lucretio erutum ferunt, nec desunt
 illi qui à Magnete Idæi montis Pastore, (quem
 inventorem ejus dicunt) appellationem suam
 obtinuisse credunt; de cujus rei certitudine hic
 ne multum disquirere constituimus, cum in
 prodigiosæ aliàs ejusdem naturæ enodatione,
 tota subtilioris philosophantis industria desu-
 dare magnopere necessum habeat. Mentis
 namq; accuratiorum ita in admirationem ra-
 pit hoc mineralis mundi prodigium, animos-
 que eorum eminentissimo virtutis suæ vigore
 solus singulari quâdam prærogativâ & vita ad
 se movendum manibusq; veluti ad se trahen-
 dum apprehendendumq; mirificè à ludibunda
 natura, sit instructus; Novum certe & exoticum
 est hoc Naturæ portentum, dum passionum
 ardores adspicimus, quomodo ipsi lapides suos
 patiuntur affectus, ferrum suis mulcetur illece-
 bris flammæq; in rigido regnant Marmore.

Stupor & admiratio animum certe occupat,
 cum animadvertimus, quanto, adferri præsentiam
 amoris æstro, hic Magnes percellatur, quam
 diversos motus, donec bono tantopere concu-
 pito perfruatur, affectet; cum modo in directū,
 modo in obliquum feratur; nunc sursum ite-
 rum deorsum, pro varia Sponsæ occurrence
 declinet; jam lætus & hilaris, summo impe-
 tu, in amicales irruit amplexus; statim indi-
 gnabundus ab ejus adpectu, anxius & solli-
 citus se subducit, & Zelotypico ut ita dicere
 liceat, agitated affectu, in gemitus, suspiria, sqa-
 lidosque luctus queribundus erumpit; Cujus
 rei admiratio adhuc major evadit, cum intel-
 ligimus Magnetem non solum ferrum incre-
 dibili desiderio ardentem exoptare, sed etiam
 vice versa à ferro vehementer amari; hoc e-
 nim Clarissimo veritatis fulgore splendescere
 probat Magistra Rerum Experientia, nam
 quam primum Magnes atque ferrum intra a-
 ctivitatis sphæram sint posita, lapisq; magne-
 ticus liber & exiguus existat ferro imminet, si
 autem robustior, metallum hoc ad se vehe-
 menti amore trahit, cujus prodigiosi, hujus-
 modi ludentis naturæ operis ratio, vestigan-
 da forte erit in utrorumque radicali vigore,
 & similitudine naturæ, *diffimilia quippe ut*
 socie-

societatem mutuam fugiunt, sic similia & amica mutuo semper se amplectuntur amore. Cum autem omnes rerum species illo pronitatis veluti adminiculo instructæ sint, quibus ad totius universi perfectionem conspirant, hinc colligere licet hæc corpora ob qualitatum convenientiam per sincerum concurrere amorem, quo in sui & naturæ bonum Conservativum indefesso labore desudant; Præterea quemadmodum Astronomi in Cœlestis globi corpore duo puncta mundani axis terminos, quos *Polos* vocant, constituunt, ita in Magnetico corpore, quolibet, *Duo Poli*, quorum unus septentrioni alter austro se obvertit tanquam motionum effectuumque magneticorum primarii termini à Natura constituti, observantur; quas prodigiosas naturæ facultates maximi quivis naturæ exploratores ita admirati sunt, ut dum effectuum insolentium causas & rationes inquirere satagerunt, tacutissimis suis in hunc lapidem illis luminibus, *πυρρὸν ἄσπερον* instar cœcutientes, faciliiori negotio aliquid, quod his occultæ naturæ miraculis objiciant, quam quod respondere possint, inveniant. Nec desunt illi qui rei difficultate perterriti, gloriosum abditarum rerum Scrutinium, subterfugiant, materiam, humanis viribus veluti imperscrutabilem sine ingenii aliquo cruciatu

abjicientes intactam relinqvunt. Sed cum altioris ingenii animiq; eminentioris Philosophi reperiantur, qui ob naturalem illam *Φιλομάθειαν* veritatisque adipiscendæ amorem & studium, hoc tam nobile & omnium scriptorum pene encomiis celebratum argumentum, sub incudem revocantes, multiplici observatione illustrarunt: ipse non potui quin etiam meos conceptus de hâc tam sublimi materia hic publici juris facerem, rerum nimirum MAGNETEM cordatorum philosophantium, rationum gravissimarum insistens vestigiis tenui opera leviq; expositionis penicillo candidè adumbrarem. Ut autem Cymbam meam in immensum Oceanum emissam tranquillior exciperet portus, & Magnetismi Vires eo accuratiori examinarentur judicio, primum Magnetismi proprie sic dicti causas & virtutes, explicare volui, quo hinc ducta quaedam *ἀναλογία* magnetismum rerum singularum, rationibus & experimentis cōprobatum, atq; per convenientem activorum cum passivis compositionem admirandos effectus producentem hic inculcarem. Hâc via ita strata, Magnetem per universam & pantomorpham mundi naturam diffusam, qui universitatem rerum, certo ordine gubernat, constantia regit immutabili, & divina veluti quædam

dam lege architectonica conservat, jam jam distinctis momentis paulò exactiori mentis scrutinio evolvere aggredior. Sit itaq;

MOMENTUM TERTIUM,

Quod, universam naturam Rerum in lite & amicitia positam esse, omnes earum actiones amore attractus & repulsus odio peragi, causasq; hujusmodi mirificarum Operationum paucis explicabit.

Quicquid in pulcherrimâ hâc mundi machina, tantoque rerum inenarrabili apparatu, inventi unquam potest Conditoris D. T. O. M. deprædicat gloriam, hominisq; tanquam universi Systematis Epitômæ, utilitati & commodo inservit; & quemadmodum magna & mirabilia sunt ista omnia quæ æternus ille mundi genius, intra ἐξάντηρον illud ex nihilo modo imperscrutabili creavit, atque in tantum diduxit, ornatum, qui omnes in suam admirationem trahit, piorumq; corda ad debitas laudes, Divinæ Majestati decantandas sedulo invitat, stimulatque. Sic etiam qualiacunq; sint in unam Harmoniam miro fœdere conspirant, atq; sic totum id quod Naturam vocamus, mutuis veluti amplexibus, ligamentis, officiis, muneribusq; connexum, tanquam unum ex omnibus & omnia

ex

ex uno, in tanta dissimilium, discrepantiumq;
 Multitudinererū admirando quodam consensu
 convenit & miscetur. Sub hâc itaque discordi
 concordia rerum, latet totius naturæ thes-
 auris & arcana divinæ Sapientiæ Sacramen-
 ta, quorum Scientia imbutus Salomon, adeò
 gloriabatur ut Regnorum gloriæ, sceptro-
 rumq; dignitati multo eam anteponendam du-
 xerit. Sed priusquam ad ipsam specialiorum
 Rerum investigationem perveniamus, *qua-*
nam, quales aut quotuplices mirificarum hu-
 jusmodi Naturæ operationum sint causæ, ne
 in confusa illa rerum infinitarum congerie,
 sine ordine versemur, hac prolusione in an-
 tecessū hoc negotium illustrare visum est.
Litem hanc atque *concordiam* rerum, quarum
 hanc *συμπάθεια*, illam *ἀντίπαθεια* appel-
 lant Græci. non unam sed plures habere causas
 in propatulo est. Dubii hæserunt scriptores &
 in varias opiniones lapsi sunt, dum insolito-
 rum istorum effectuum latentes causas inve-
 stigarunt. Quidam *Dei voluntatem* dictorum
 in mundo mirabilium effectuum causam im-
 mediatam statuerunt. Sed hi magis pie quam
 vere sentiunt. Quis enim ignorare potest De-
 um omnium rerum naturalium principium &
 causam esse, à qua omnia essentialiter depen-
 dent; De hac namque universali & principa-
 lissima

lissima causa non inquiritur cum virtutis attractivæ Magnetis, aliorumque prodigiosarum operationum causam, indagamus, nam hujus modi causæ cognitio nullam in animo philosophantis parit scientiam, sed eam unicè ab intimis & proximis rei principiis, formandam judicamus: Alii *intelligentiæ* causam adscripserunt, quoniam nullum lapidem, plantam, aut animal esse, quod à sua particulari intelligentia non gubernetur, existimant; Nonnulli *solum influxum Cælestem* causam arbitrati sunt. Sed hæ sententiæ in Universalibus & remotis subsistunt. Nec desunt illi, qui ad *qualitatem occultam* fugiunt ac nullam proinde aliam genuinam Causam inquirendam; sed naturam hic humano ingenio, metas præscripsisse, autumant. Verum alii his suo modo abjectis, experientiæ & naturæ rerum convenientibus ut putant rationibus suffulci *primo* asserunt hunc consensum & dissensum Rerum *ex primarum qualitatum habitudine* oriri: Sic morbis calidis frigida, frigidis calida, siccis humida, humidis sicca adhibentur medicamenta, quæ admirandis dotibus adeò instructa, ut licet per se contraria sint, interpositione tamen mediorum discordem videntur affectare concordiam. Sic in certis quibusdam animalibus, istum comperimus calorem, qui in illis igne

Elementari majorem efficaciam habet, e.g: in struthione, hic consumit ferrum in stomacho intra unum diem, quod ignis quāvis intensissimus nisi longo tempore consumere posset, quæ operatio non ipsius ventriculo, sed adjuncto alio salino nitroso quo ejusmodi animalia turgent, adscribenda erit. *Secundo* probant ejusmodi rerum consensum & dissensum *ex subtilium & insensibilium vaporum emissionem in præsentia objecta*, quæ harum mirabilium operationum causa etiam censenda; Hæc juxta hos authores dicitur vel communis, vel particularis, communem dicimus non quod sit manifesta, quæ in sensus incurrit, sed quod plerumq; in una integra specie, h. e. omnibus speciei individuis insit. Ita inter brassicam & Rutam perpetua viget discordia, eò quod una insensibilium vaporum abundanti emissionem, alterius necessarium subtrahat alimentum; particularis autem atque propria quæ non omnibus & singulis individuis, sed uni soli inest, sic solus Magnes inter lapides, modo quodam occulto attrahit ferrum & vertit se ad polos mundi. Hinc omnia contagionis genera provenire statuunt nam vi ista attractiva seu magnetica, quā amica sese mutuo adficiunt, sæpè sæva oculorum symptomata, quæ ex spiritibus quibusdam subtilibus

libus, emissis ex oculis, imprimis autem ex sanguine, atrâ & flavâ bile corrupto, elevatis, & per Philtricum oculi Organum, in rem amaram diffusis, excitari autumant; quam *vaporum insensibilium emissionem*, faciunt causam, propter quam haud pauci reperiuntur, quibus Rosarum odor ingens tormentum adfert, nonnulli ad Cattorum praesentiam sudant, uti & ciborum quorundam ipsis contrariorum, apparatus mensam. Quidam Liliorum fragrantiam exanimari videntur. Et hujusmodi infinita alia, quibus passim refertæ sunt Historiæ, originemque suam non aliunde, quam ex ejusmodi activarum rerum spirituum subtiliorum, in passivas, in praesentiaq; similia objecta, emissionem, trahere putant. Deinde nec contemnendi roboris momentis, hanc Rerum Sympathiam & antipathiam ex *Diversa Climatum Constitutione*, oriri contendunt, sic quædam animalia certis in locis, imo plantæ degere non possunt. Hoc modo illi qui sub *Zonâ torridâ, ac America Regionibus* habitantes, ad *Arcton* cum delati sunt, confestim moriuntur. Nonnulla ubi *Canceri tropicum vel Capricorni* subjerint, veluti peregrinâ Cœli, ira Offensâ intereunt, sic Plantæ in locis saxosis crescere solitæ, si in humidiora & depressa transplantentur, mox quam primum

pingvem & mercurialem vaporem attraxerint etiam eodem puncto detabescunt. Præterea rationes ducunt ex *qualitate subjecti*, sic alia contagio animalibus non hominibus, alia hominibus non animalibus imo etiam certæ nationi infesta est; Ut in *Regno Granate novæ Hispaniæ* solis Indis certus morbus lethiferus est & contagiosus, quod haud dubiè originem suam à varia subjectorum qualitate trahere existimant. Quidam causas petunt à *constitutione pororum* quâ ratione Adamantem, ob pororum angustias, ab igne immunem volunt; Deniq; mirandorum horum effectuum causas esse *calum & corpora sidera*, harum rerum peritissimi, comprobare nituntur, stellas nimirum, motu, calore, & influxu particulari particulares effectus rebus sublunaribus imprimere. Hinc sympathiâ illam naturalem quâ aliquid impensius amant homines, vel Anthipathiam quâ aliquid vehementius fugiunt oriri censent, sic in concitanda bile flava ingenium suum efficaciter exercet tumultuosus MARS; *Melancholiam* crudeliter exasperat SATURNUS; in sanguinem SOL & LUNA, suum imperium tenent. Quid non cæterorum siderum Lucēs in humanum corpus, ejusque temperamentum juris habeat? Notanter itaque dicit *Neubusius* in Theatr. Ingen: Humani, *quam primum*
tene-

genera infantium corpuscula, ex alvi materna, latebris in natalem lucem prorepunt, cum aëre cæli viribus imbuto, simul profectas à stellis qualitates hauriunt, quæ per universum diffusa corpus, permixtæ humoribus ac spiritibus, cum ipsa membrorum compage coalescunt, & celesti vi corpus animant, hominemq; ad certas cupiditates vehementissimè inclinant; Has & plures ejusmodi effectuum causas prolixo satis ætiologismo, adducit celeberr: ille Athanas: Kircherus in Regno suo magnetico, nec non Academiæ nostræ Eloqv: Professor Excellentissimus Mag. Daniel Achrelius in Contemplationum suarum libro I. pag: 52. &c. à quorum sententia nequaquam aliena est Clar: Jobannis Sperlings cujus unice insitimus vestigiis dicendo in pag. m. 334. & 352. Homines bruta, plantas & quicquid terrenus complectitur Orbis, cælestem influxum experiri egregie àb omni stellarum exercitu, qualitates varias quibus variæ terræ, undæ, aër cunctaque his contenta afficiuntur, diffundi. Sympatias uti& antipathias ex similitudine & dissimilitudine qualitatū partim manifestarum, partim occultarum, oriri. fundamentum amoris est qualitatū similitudo dicit fundamentum v. odii, qualitatū contrarietas. Cum itaque ex hoc aliisque satis patet, omnes res agere

per

per effluxum quendam sive diffusionem qualitatis suæ in rem quam afficiunt, factam, effluxus autem is concipi non possit, nisi per lineas quasdam brevissimas in orbem diffusas; hinc omnes rerum hujusmodi in se mutuò agentium productos effectus per radiationem quandam fieri, asserere volunt. Cum igitur inter cæteras prodigiosas naturæ operationes, præsertim in magneticis operibus, hujusmodi radiatio advertatur, quam nos propriè *Magnetismum* s. *formalem magnetis actum* dicimus; Hinc per quandam similitudinem & *ἀναλογίαν*, omnium rerum vires ac qualitates quibus in se occultè mutuà radiatione agunt, *magnetismos* appellare voluimus. Sic breviter huc generalioribus prælibatis, quomodo nunc quæq; res sit apta à provida natura ejusmodi magneticas operationes perficere, jam tempus est ut aperiamus.

MOMENTUM QVARTUM,

Urano magnetismum, planetarum astrorumque magneticum consensum investigabit.

Evidum nunc est *sympatbiam & antipatbiam* vagari in omni Regno rerum naturalium, unde omnium primò istum consensum examinabimus, quo Cœlestium & subluna-

Lunarium naturæ, admirabili quadam catenâ ita inter se ligantur, ut etiam si per se contrariæ videantur, in unum tamen mirabili quodam consensu coeant, imo tanta quarundam rerum sublunarium cum æthereis corporibus est amicitia, ut nisi amici corporis præsentia perfruantur, videantur nulla ratione intra naturæ terminos posse contineri; Sic *Solem* omnia sibi copulare aliisque corporibus vim copulandi communicare, nullus sanioris iudicii negabit; *Luna* in suas humidioris substantiæ res ita influat, ut nisi ejus aspectu fruantur plane contabescant; Sic *cæterorum Planetarum* influentias in res sibi amicas exoneri offendimus, atque sic hæc coagulatione, hæc fixatione, amabili veluti discordia, universam mixtorum sobolem cudunt; Exemplis rem illustremus quò eò certius Astrologis assentiri queamus. *Solis* virtute *Crocus* & aurum recreatis spiritibus, Cor ad hilaritatem provocant, *Solis* ardore carbunculus in modum ardentis prunæ tralucens, clarum per tenebras lumen diffundit; Hoc cooperante *Peonia* cerebrum reficit; *Zingiber* stomachum languentem corroborat. *Soli* debet *Hyacinthus* quod à Contagione pestifera incolumitatem præstet. *Luna* mustelæ obnoxia, ad illius moruum liqvores in plantis & animalibus,

aut minuuntur aut exuberant; maria ab imo impulsa effervescent & insurgunt; aut represso diffluxu confidunt & resorbentur à *Jove salvia*, ut membris torpentibus vigorem restituat regitur; à *Mercurio Achates* ut prudentiam & facundiam præstet. à *Saturno Læssis* ut protervas amantium libidines compescat, imo aliarum stellarum, quæ artificiosa facta similium cum similibus & dissimilibus combinatione, in hæc inferiora, largè partitis officiis dorum suarum vires communicant, quò spectat illud veterum Rabbinorum: *Non est Herba inferius, quæ non habet stellam suam superius, quæ ei dicat cresce.*

MOMENTUM QUINTUM,

Stoichejo magnetismum s. facultatem magneticam Elementorum parabili brevitate delineabit.

Hanc vicissim facultatem appello magneticam, idque ut superius dictum juxta ἀναλογίαν quandam; ut Magnes naturali eoque sibi innato appetitu, certum positionis suæ locum, ut in eo veluti in centro quodam quiescat, appetit; sic haud absimilis à sapientissimo omnium rerum conditore singulis rebus naturalibus est insitus appetitus, quo situm, locumq; certum, veluti quietis suæ centrum appetunt,

appetunt, undè partium singularum, ad conservationem totius, unanimi conspiratione facta, magnetica illa rerum universi catena promanat. Dum itaque Elementorum corpora in rerum miscibilium productione dicimus *hoc Magnete* inter se ligari, speramus nos ea asseruisse quæ rationi & Experientiæ congrua sunt; Novimus enim Elementa naturali hoc magnetismo terrarum Orbem componentia, dum discordem hanc concordiam affectant, hæc quadruplici virtute à sapientissimo naturæ Opifice ditata esse; Virtute nimirum 1. *Attractiva & Expulsiva* quæ rarefactione & condensatione nunc rebellionis, nunc pacis fœdera pangentes tamdiu luctantur, quamdiu victoriam tandem reportaverit, quæ alteri qualitate sua, potentior fuerit 2. *Assimilativa*, quæ perpetuò alterius perfectionem, vel unum aliud sibi assimilari nititur, nam ut tria Elementa sine igne mortua sunt, ita ignis sine tribus cæteris. Ignis vivit in aëre haud secus ac aër in Igne, aqua in tellure, & tellus in aqua, Ignis aërem purgat, aër aquam, aqua terram, unumquodq; sibi suoque splendori adsimilat alterum. Quis ignorat aquam ipsam igni cæteroquin maximè contrariam, igni nihilominus, mediatore aëre, in oleis cæterisq; aquis combustibilibus accensam ita con-

jungi, atque adeo utrumvis sibi alterum assimilare, ut identificata, ignis ne aqua, an aqua ignis dici debeat, vix discerni possit. 3. *Appetitiva loci* quæ unumquodq; proprium sibi & naturalem locum appetit sibi que suam determinat sedem. 4. *Communicativa*, quæ magneticas suas vires, aliis quoq; corporibus mixtis confert; unde nulla dari potest substantia corporea quæ non ex hisce constat, nam omnia mixtæ naturæ corpora quæ in hoc vasto mundi theatro continentur, ex his sunt composita, cum itaq; vires eorum modo memoratas participant, non dubitamus operationes istas magneticas, *attractionis*, *assimilationis*, *situationis ac communicationis*, in omni mixto sive minerali sive vegetabili sive sensitivo, mirabili modò, discordi quodam consensu agere.

MOMENTUM SEXTUM.

Meteoro-magnetismum s. magnetem istum quem in regno meteororum contemplamur breviter examinabit.

Cum illa quæ in præcedaneis, de mirabili rerum sublunarium magnetismo, & quomodo is per mutuam actionem & passionem quatuor Elementorum perficitur probè intelleximus, etiam meteorologicarum impressionum, utpote *pluviarum, tonitruum, fulgurum*
fulmi-

fulminum ceterorumq; meteororum causas, arte quâdam magnetico-meteorologicâ pari ratione ostendere nunc animus est. Cum Sol illud Planetarum insigne decus in maria, in fluvios, in loca humidiora dominium suum excerceat avido quodam attractu vapores ex aqvosis locis extrahit, quos in roridam substantiam attenuatos, ad frigidam usque aëris regionem magnetica veluti vi rapit, ubi effluvia ista aqvea igne & aëre privantur, quæ postquam in nubem sunt formata, evadunt rorulenta, ad proprium ingenium redeunt, guttatimq; in terram descendunt, origini suæ postliminio restituntur; Hinc beneficio solis vapores magnetico quodam imperio aterabentis, & virtute appetitivâ loci, frigoris præcipuè ope, deorsum naturalem sedem affectante, ejusmodi guttarum stillicidia, nivium floccos vellera pruinae, grandinumque cumulos effici animadvertimus. Hâc ratione ventos produci probamus cum nimirum sidera, circumeundo terram radiis suis eam verberant, atq; ex reflectione ingentem calorem gignunt, calor autem postquam calefaciendo aërem extenuaverat, se in vastum locum explicat atq; in omnem partem longe lateq; diffusus superna petit proximumq; sibi aërem faceffit, disploditque, hic violenter autem com-

motus, cum altero sibi vicino colluctatur, donec aër victus, comprimatur cedatq; hoc modo veniunt, abeunt & variè vagantur venti, ventilantes tellurem & frigefacientes inferiorem hanc mundi coloniam, *enarrant gloriam Dei, humane inserviunt genti, purgant aërem, fecunditatem terra conciliant, & alios innumeros usus ex sapientissimo & optimo Dei consilio, terrarum Orbi conferunt*, Atque ex hisce satis luculenter patet, cur ventus borealis frigidus & siccus sit, cur è contra Auster, calidus & humidus, cur aliqui noxii, nonnulli salubres, quidam foecundi alii steriles, sit hoc, propter vim magneticam meteorologicam; Ventus namq; medii dispositionem per quod transit, assumit, quod si frigidum sit, ventos frigidos, si calidum calidos, humidos si humidum, si per loca vaporosa & venenosis turgentia halitibus, flatus noxios & interimentes, uti è contra, per salutaria salutiferos quoque flatus causabitur quis non experimento hoc cognovit, ut e. g. si per canalem nive repletum transierit ventus frigidissimam & glaciale auram producat, si per eundem canalem, candentibus coopertum carbonibus ardentem & æstuantem auram, si deniq; per canalem materiis odoratis aliisq; salutiferis, ut Cinnamomo Cariophyllis, aliarumq; sva-
 violen-

violentium rerum dulcore repletum spiraverit, fragrantissimam auram apportabit, & hoc quid aliud, quam viva & convenientissima attractantis Magnetis representatio. Hac magnetica vi, fulgurum tonitruum, aliorumque ignitorum meteororum geneses fieri, prolixè satis ostendunt naturatum scrutatores qui statuunt fulgura ac tonitrua procreari, cum aqua imprimis radiorum solarium virtute rarefacta, in sublimè autem procul à terræ globo acta, condensatur concrefcitque, dum vero nebulae specie deorsum properat, dispellitur ab aëre frigido versus calidum siccum subtilemque qui ocyus pervadens, crassam illam nubem rarefacit & ad summam subtilitatem producit, cum itaque jam locum postulet ampliorem, atque ob frigidiorum crassiorumque obstacula nubium, exitum non inveniat, necessario ex hac contrariorum colluctatione, quæ ita ab exhalatione sulphureo nitrosa intra nubium vortices collecta oritur indeque accensa flamma, horrenda agitatione, vehemènti fragore, strepituque impetuoso erumpit fulgur atque excutitur. Sic *Tonitru* ex particulis istis sulphureo nitroso spirituosissimis, quas SOL indefesso cœli motu radiis suis in terram insinuantibus extrahit, oriri, experimento probatur, quæ particulae subtiliores cum contrariis

trariarum sint qualitatū pugnam excitantem, modo quā primum fulmini materiam pararunt, accensam statim horribilis sonus excipit, qui nihil aliud quā tumultuosus quidam mugitus, vehemensque fragor in nubibus ex nitri præcipuè atq; sulphuris colluctatione dum rumpitur aër, ortus, horribilisq; instar bombi, ad aures nostras delatus. Hæc *discordi rerum Concordia, etiam corruscantis illius fulguris admirandam accensionem fieri*, nobis suppeditat accuratiorum Physicorum in hanc sententiam conspirans unanimitas; postquam enim Sol radiorum suorum virtute in latebras terrarum sese insinuaverat, atque ex fimo aquis macerato, locis nitrosis, aliisque putrescentibus materiis sulphureis atque bituminosis, uti & arboribus pice & resina tumentibus, pingves & utilis exspirations, extraxerat, illæ in sublime ejusdem ope vectæ, vehementiq; nubium colluctantium allisione in maximam tenuitatem reductæ, fomitis instar ab igne vicino, à summo usq; ad imum accenduntur. Et tunc cælum corruscare videtur. Hinc satis innotescit, quomodo pulvis ille pyrius accenditur, ratione haudquaquam dissimili quemadmodum namque in fulgure & tonitru excitando, natura requirit exhalationem, nitrosis & sulphureis turgentem spiritibus

bus, ita hic pulvis tormentarius ex salnitro quoque & carbonibus conficitur, atque sulphuris quidem munus est accendi, nitri vero celerrima fuga ob præsentem hostem aëra percurrere, eoq; sonitum motu violento efficere. sic attrahendo, expellendoque similia cum dissimilibus, non secus ac Magnes quidam, in quovis naturalium rerum Regno, ad univærsi mundi & perfectionem. & Conservationem mirabili modo nunc amicitiz nunc inimicitiz foedera pangunt.

MOMENTUM SEPTIMUM,

Geo-magnetismum sive vim magneticam toti terra ejusque singulis partibus indicam aperiet.

Sic lustrato quantum ingenio adsequi licuit Superioris globi cum hisce terreni, mundi partibus, conjugio admirabili, nunc consequens erit, sincera fide ea promulgare miracula quæ æternus ille plastes, D. T. O. M. magnetismo in terraqueo regno, imperscrutabili modo, nexuque veluti indissolubili conclusit; Et hæc quidem stupenda & prægrandia sunt, quæ Terra inexplicabili industria intra corporis sui viscera tenet: Subeant in imbres aquæ, rigescant in grandines, tumescant in fluctus, præcipitentur in torrentes, aër densetur

fetur nubibus, furat procellis, fremat turbinibus, gravescat hæc varietate saporum, odororum diversitate, tactibilium temperaturis, fæturis succorum, aliarumq; rerum injuriis vexetur, manet tamen cujusvis seminis & commistionis matrix, Elementorum Basis, & omnium naturalium rerum fidissimum receptaculum. Hoc pacto vidimus mundanorum globorum corpora, mediante tanquam quodam conjugio, juxta admirabilem potentie divinæ dispositionem ita concatenata esse, tam strictis amicitie legibus associata, tam indissolubili naturæ fœdere convoluta existere, ut mundum potius perire necessum sit, quam ut unum alterius mutua ope destituatur. Hac tam mirabili combinatione, potentissimus ille Creator, universum geocosmi systema formavit, ita ut ne secus, divinam suam majestatem in hoc declarare voluerit, ac in corpore quodam humano. Quemadmodum enim hoc venis ac arteriis hinc inde obversantibus, artificiosissime elaboratum, combinatur, ita vastissima illa Terræ moles quoad internam suam constitutionem, tot tantisque cavitatibus, tot antris, tot canalibus, & abstrusis admirandorum meatuum ductibus, est contignata, ut animus certe stupe scat, dum hæc singula judicio, adsequi voluerit.

Notum enim est terram mirum in modum
 Aquâ gaudere, quam avido succtu, tanquam in
 bonum conservativum sui attrahit, sine cujus
 glutino, in pulverem forsan abitura nec susti-
 nere nec generationi rerum deservire posset.
 Sic etiam aqua vi appetitiva loci sui naturalis,
 in terram tanquam suum receptaculum natu-
 rale, in quo spermaticam suam facultatem ex-
 ercet, fertur, adeo ut quicquid in inferiori
 hoc mundo producit, Elementari hoc conju-
 gio, accedentibus Aere & Igne has naturæ nu-
 ptias, veluti paranympis promoventibus, fieri,
 omninò tenendum statuamus. Haud dissimi-
 li consensu, Elementaris aquæ motu, incen-
 dia Subterranea in Imis geocosmi pyrophy-
 laciis ac æstuariis effici putamus. Aqua nani-
 que per universæ terræ poros sese insinuans,
 aërem copiosum secum trahit, qui labentium
 in subterraneis catadupis Aquarum, impetu
 & violentiâ compressus per poros terræ in va-
 sta antra, sulphure, nitro, vitriolo, aliisque
 combustilibus materiis referta, compingitur
 ibique nova semper advenientis aëris compres-
 sione rarefactus, in terrarum cavernis, & ab-
 ditis subterraneorum canalium conciliabulis
 vagans, motu veluti exardescit, atque hinc ve-
 luti è naturæ quibusdam pulmonibus, idone-

am respirationem, hauriens, cæco carpitur igni, qui naturali quadam amicitia, per innumeros veluti caminos seu syphones, diductus circum universam terreni globi molem, paulatim serpit, atque numerosam quandam & infinitam miscibilium rerum sobolem producit; Propter hanc *amoris atq; concordie vim*, fontium, fluminumq; ex intimis terræ baptisteriis erumpentium, metallicisque fætorum spiritibus admirabilem cum vastissimo Oceano consensum, hic ex intimioribus terrarum cavernis per absconditos & hydragogos ductus, largos ejusmodi fontium rivulos confluentes, tanquam commune aquarum pollubrum, amabili quodam pacto excipit, eosque iterum confirmante Scriptura, domestica vicissim patria avido & magnetico appetitu per abstrusos incertorum meatuum ductus mirificè retrahit, cujus veritatem Ecclesiæ sic tuetur: *Omnes fluvii intrant in mare, & illud non redundat, ad locum unde exeunt ad abeundum rursus revertuntur.* Atque hæc est perfecta illa rerum, occulto hoc naturæ motu agitarum, magnetica *περικύκλωσις*, omnibus partibus ad integritatem totius conspirantibus.

MOMENTUM OCTAVUM,

Hydro-magnetismum, sive mirabilem facultatem luminarium in Maria & Elementum aqueum breviter exhibebit.

Qui penitus magnorum mundi Luminarium in subterranea OEconomia, atq; intimis geocosmi latibulis perenne conjugium fuerat perscrutatus, inficiari nequaquam potest, ea juxta D. T. O. M. sanctissimum consilium, ob totius naturæ bonum rerumque omnium genesin & alimentum negotiari. Ita placuit omnipotenti disponere, ut *Sol* naturali suo calore, inspiratione, actione radiationis & vi quadam foecundativa rerum sublunarium promoveret generationes ut *Luna* uberibus turgens, cerum succum alimentumque in hæc inferiora instillaret, atque sic magnetica quadam facultate, & energia, in numerosam non solummodo viventium propagationem, totius vegetabilis & sensitivæ naturæ familiam, sed etiam in ipsum *Mare* suum Dominium exerceret. Unde in thesæos propositæ expositionem, haud incongruè *æstus marini* à siderum influxu incitati, mirabilem vim hic paulò prolixius explicare aggredimur. Motus enim maris multiplices esse, quotidiana experientia partim iis, qui mare

accolunt; tum nautis qui ingentia Maris utriusque intervalla, suscepta navigatione, conficiunt, innotescit. Nam alium adhuc esse motum præter eum, qui ventorum impulsu, oritur experimento manifestum evadit. *Primus motus est qui semestri spatio à septentrione in austrum, & contra procedit*; constat enim Oceanum ex boreali mundi angulo, vehementi quodam impetu versus australem plagam prorumpere in *Oceano Atlantico*, quo fit qui ex lusitania aut insulis quas *AZores* vocant, versus bonæ spei promontorium iter faciunt, id citius quam contra conficiant. Quænam hic jam velocioris tardiorisq; motus causa sit, investigandum. Rationibus nequaquam sumus destituti: *Sol* namq; cum perpetuis radiis suis *Zone torridæ* plagam normaliter feriat, ingentem aquarum molem attractam, partim attenuando, partim in nubes convertendo, consumit, atque proinde nimia aquarum consumptione *Zone torridæ* tractus veluti evacuatos decliviores reddit. *Septentrionalis vero Oceanus* extra solis radios constitutus, humidissimo suo temperamento plerumque circumvicinum aërem ad se convertendo continuum aquarum incrementum suscipere existimatur, seq; in consumptarum aquarum locum ita dispensante rerum naturâ substituit. Atque
 sic

sic naturali hoc rerum magnete, coelestium-
 que magnorum corporum cum his inferioribus
 conjugio, torrido & macilento Oceano
 semper ex alterius Oceani ditioris penuario,
 singulis semestribus alternatim, veluti annona
 quædam, à provida natura, defectum unius
 excessu alterius supplendo, attribuitur. Alter
 Oceani motus fit ex *ortu in occasum*, diuturna
 enim experientia observatum est, multo
 breviori temporis intervallo ex *Lusitania* in
Mexicum atq; ex *india* versus *caput bone spei*
 quam contra navigari, quod quidem nequa-
 quam fieret, si motus maris ex ortu in occa-
 sum non foret rapidior. Tertium motum fa-
 cimus *menstruum*. Qui singulis mensibus, bis
 crescit & bis vicissim decrescit, lunæ nunc in-
 crementa nunc decrements affectans; de hac
 intricatissima re ita differit Cl. Sperlingius in-
 stit: Phys: libro 4. p. m. 667. *Humorum Do-*
mina luna cum in Oriente est, intumescit ma-
re, & crescit vero ex parte occidentali e con-
verso cum est in occasu, crescit mare ex parte
occidentis & decrescit ex parte orientis; fit, ut
plus vel minus Luna proficit in lumine, sic
plus vel minus influxu suo se extendit aut re-
trahit ipsum Mare, Trahit itaque luna ma-
re non vi quadam propriè dicta magnetica,
sed tempore suo mare spiritibus implet id dila-
 tando

tando, tumefaciendo, conspirante radiis suis sole, & luna proprietate sua connexa cum humore. Alios adhuc motus examinaremus nisi ratio instituti vetaret, *B. itaq; Lectorem ad magnum illum Ath. Kirch, p: 470. de magnetismo. Solis lune & maris hujus rei investigatorem curiosissimum officiosa mente amandamus.*

MOMENTUM NONUM.

Phyto-magnetismum affinitatem nimirum plantarum cum operationibus magneticis proponet.

Magnam cum operationibus Magnetis plantas habere convenientiam, luculenta potest illustrari applicatione. Nam quemadmodum Magnes ex sua natura certam virtutis lineam, qualitatemq; quâ determinatam obtinet positionem & situm naturalem habet, ita Plantæ, frutices & arbores, haud dispari modo poros suos habent certa ratione dispositos atque in longum protractos: Hinc etsi rami arboris pondere quodam deprimantur, appetitus tamen sese elevandi adeò vehemens est, ut vel surculorum, stolonumque hinc inde erumpentium soboles, violentum situs statum redimente vicariâ veluti opera eleventur. Plantas autem illas quibus natura scapos thyrsos aliaq;

aliaque solidiuscula surrectionis instrumenta negavit, mirabili, prorsus nexu, aliis claviculis veluti fulturis & pedamentis quorum opo surrigerentur ditavit, ita ut pororum suorum sive strictorum sive laxorum constitutionem, situmque naturalem in ordine ad Cœli solisque motum stricto quodam jure sibi prætenderent, quas si à naturali suo loco eradicatas, adultiores in alium locum transplantaveris, nunc violentum sive strictiorem sive leviolem occupantes situm, inimicoque cœli adspectu se junctas sentientes, propter præposteram & inconvenientem appositionem nunquam radices agunt, sed cœcis flagrant discordiis mærore tandem veluti indignabundæ marcescentesque contabescunt; Quocunq; itaque oculorum aciem convertimus, sensuumque aliorum beneficio hæc naturalium, mirabilia contemplamur, offendimus *universam naturam in amicitia & lite positam esse.* Sic etiam totam Plantarum peculiari dote instructarum OEconomiam, aut naturali quodam *consensu* amica attrahere, aut *dissensu* inimica propulsare sentimus. Hinc irreconciliabile illud *vitæ & brassicæ* odium, certamen prorsus hostile; hinc è contrarium *Oleæ* concors familiaritas; hinc *brassicæ* cum *cyclamino* truculentalis & inimicitia; hinc *filix & arundo*

arundo adeo cæca flagrant contentione, ut subactis arundinetis filicibus, tota fistula illa soboles pereat necesse est; hinc *arundo* præsentia *corruda* maximâ afficitur voluptate. Nihil de dissidiis *Rutæ* & *aconiti* dicam, aliisque innumeris, quæ hoc loco adducere possem, unde etiam admirandam illam plantarum in alium locum transplantatarum subitam metamorphosin spectamus. Has commotiones non alia ratione fieri nisi diffusa qualitate per medium, quam à corpore agente, usque ad corpus patiens pertingere statui-
mus, hinc propter activorum cum passivis applicationem sive convenientem sive diffor-
mem, existimamus sympathiam hanc atque antipathiam oriri; adeoque quam primum effluvium illud tenuè in medio alias constitutum insensibile, corpus invenerit, in quod agat, sibi connaturale proportionatumque, statim in eo vires suas exerit. Hic nobis an-
sæ intelligendi illud commune Physicorum. *Si-
mile non agit in simile scilicet virtute corrupti-
va ut in Elementis, agit tamen simile in si-
mile virtute perfectiva in iis quæ occulto & in-
vestigabili quodam consensu ad se invicem fe-
runtur.* Cum itaque jam in hoc nos consti-
tutos intelligimus haud dissonum erit admi-
randum illum magnetem hoc loco etiam

pau-

paucis tantum scrutari, qui miro quodam modo in plantarum Regno inter planetas & planetas stupendos suos producit effectus. Plantæ quæ solem sequuntur græcis *ἡλιοτρόπαι* h. e. *Solisegvia* vocantur. In his præcipuum naturæ animadvertimus conjugium atq; admirabile. Exempla adferunt illæ herbæ quæ florum suorum venusta specie, aurea q; foliorum in orbem diffusorum sætura, radiantis solis discum proximè sequuntur: Tales sunt *Cyclamen chameleon*, *chrysanthemum*, *tulipa*, *lilium persicum*, *Heliotropia* proprie sic dicta, & *Acacia* quam admirantur Romani. Hujus folia solem ita amare ferunt, ut simul ac is ortus fuerit, laciniosam suam indolem paulatim usque ad meridiem omnibus decoris sui speciem veluti ostendens, explicare solet; circa solis autem occasum mærore veluti affecta, folia sua contrahit, & tunc, ne tam spectabilem aliquam foliorum venustatem quam perpungentes juniperorum spinas, representat. Aliæ plantæ etiam inveniuntur quæ singulare cum luna fœdus habent, græcè *σεληνήτροπα* *Luniseqvia*, tales nobis ostendit *Apulejus*, qui *Pæoniam* noctu lucere dicit, atque ob id à pastoribus inveniri. Talem *Borizam* plantam, Herbam *Gvartam* apud Arabes botanicos repertam esse, testantur scri-

E

ptores

ptores, quæ aut foliis lunâ mentiuntur, aut lunæ noctu lucentis imaginē, in splendida sua superficie reddunt, aliæ ad lunam fulgent, aliæ ad ejus vicissitudines foliorū & fructuum suorum incrementa & decrementa sumunt. Pariter reliquas plantas ab astris occultè foveri existimamus, unde veteres Rabbini ne inepte dixerunt: *Nullam dari plantam in terra quæ non habet stellam in Cælo, quæ ei dicat cresce.* Quâ admiranda naturalium rerum Sympathia breviter pronunciata, expostulant ni fallor curiosiora ingenia ut rationes tam prodigiosi consensus inquiramus; itaq; juxta quosdam, adscribitur ratio partim *calori*, partim *frigori*, partim *naturali inclinationi*. Notum namq; est florem humore coactū & quasi concretum comprimi, cum caloris sui destituitur facultate, id autem relaxante calore aperi, quod frigus coegerat; absentia item solis langvore constringi, præsentia autem ejus vegetius reddi : Duo igitur; in magnetica hac actione considerata veniunt, *primò actio solis attractiva seu resolutiva*, *secundo plantæ qualitas & dispositio*. Si igitur planta multo humore frigido abundet ne corruptionem incurrat, ad solem tanquam omnis caloris fontem & medicum quendam naturali

quali

quasi instinctu sese convertit, Sol autem superfluos à nocturno frigore coactos humores cum extrahat, remedium suæ superfluitatis sentiens planta, solem ut magis magisque perficiatur, sequitur, quotanto plus adjuvetur quanto radios ejus *perpendicularius* ut ita loquar imbiberit. In lunaribus autem plantis contraria ratio elucescit, cum enim ejusmodi plantæ copioso madore, tanquam necessario instrumento indigeant, torridique caloris utpote naturæ suæ contrarii sint impatientes, sole naturalem succum extrahente, flaccescunt, & contrahendo se à solis inimicitiis tutiorem appetens locum, prout naturalis pronitas urget, ad lunam noctu tanquam larga communis matris ubera, vires suas benefica humectationis suæ vi restauratura, advolant. Hinc universa Lunæ soboles vi quadam tumefactiva inflata, dilatataq; tepido humoris beneficio veluti pingvescit. Et quemadmodum *Sol & Luna* cum certis suis & convenientibus rebus inferioris mundi, mira quædam sponsalicia pangunt, sic nequaquam dubitamus multas alias in herbarum familia esse, quæ reliquorum Planetarum dotes sectantes, motum eorum mirabili quodam appetitu æmulantur.

Mo.

MOMENTUM DECIMUM,

Zoo-magnetismus sive rationem magneticam in sensitiva natura existentem, intra hac rerum naturalium magnalia coarctabit.

Dum ab his hortorum amœnitatibus, illis herbarum fragrantium ordinibus, qui tam speciosa flosculorum dignitate, tam suavi odororum halitu, tam venusta caulium facie, tam amabili foliorum umbra odorifera sua & concinna Dispositione, totum terrarum orbem condecorant, discedimus, occurrit nobis adhuc grandior Ornamentorum gloria, incomprehensa nimirum animalium admiranda varietas, cujus scrutinium cum ne minus nos in admirationem Divinæ potentiae ducat quam aliorum divinorum operum ineffabilis Majestas, laude dignum Deoq; gratum fore arbitramur si etiam sympathiam & Antipathiam istam, quam inter volumina vermium, inter piscium examina, belluarum myriades, insectorum discrimina, volucrum agmina & aliorum animalium infinitam copiam animadvertimus, præsentī discursui adjunxerimus. Mirum inquam in universo animalium regno *consensum & dissensum* offendimus, unum alterum nunc rapit, nunc fugit, nunc juvat nunc destruit; Sic Gallus vix natus E-
lephan-

elephantum non timet. *Milvo* autem conspecto
 contremiscit *Leo* ferocissimum animal galli
 perhorrescit cantum, *lupum* stupet ovis, *canem*
lepus, *accipitrem* *columba*, *unicornu* *aranea*
 & plura alia animalia, quæ aut vehementiori
 amore in aliud feruntur, aut truculentiori
 persequuntur odio. Alimenta etiam multa
 fastidiunt. Fame potius perit *vultur*, quam
 attingat triticum. *Ciconia* devorant serpen-
 tes, *gallinae* *araneas*; *Aquila* & *accipiter* *avi-*
culis, anser & gallina frumentis aluntur. Mi-
 rum narratur de magnetismo *Mustela* & *bufo-*
nis. Ferunt enim mustelam naturali quodam
 dissensu Bufonem ita horrere, ut simul ac in
 obvium inciderit, in eas mox angustias redi-
 gitur, ut qui eam viderint, facile summis do-
 loribus torqveri non sine causa advertant.
 Nam voce primum tristi & lamentabili omnia
 complere, arbores ipsas, obvios muros imo etiã
 rivulos sive ut vitæ suæ fugâ consulat vel opem
 contra atrocē hostem quærat tentare, quâ non
 inventa desperatione veluti affectam, cum fle-
 bili stridore bufoni appropinquantem in ejus
 se os devorandam, intolerabiles illos dolores,
 veluti compendiosa morte, redempturam con-
 jicere ajunt, verisimile itaque videtur muste-
 lam à bufone non trahi siquidem invicem
 discordiis flagrant, sed nimio isto odio quo in
 bufo.

bufonem effervescit, nullo potito auxilio in duellum solam cum Bufone viribus suis plus æquò confidentem, descendere bufonem vero appropinquantem, eam venenato suo halitu intoxicare, ut vel ad primum assultum exanimis victa in escam cedat bufoni. Quid de Homine memorabimus, multi caseum cæcis averfantur dissidiis, totoque animo ab ejus Esu imo & visu abhorrent. In nobili matrona observatum est, eam sine animi deliquio rosarum nequaquam potuisse ferre odorem. Idem de Cardinali affirmat Scaliger. Plures novimus inquit qui ab Esu carniū in totum abhorrebunt, alios quibus caseum non solum commestus, sed odoratus proveneno habetur; Sed & alium novimus natione Hispanum qui nunquam pisces gustarat, at cum ab amico semel ad cenam fuisset invitatus, ovaque degustasset, quibus siccati piscis pulvis caute fuerat admixtus, in animi angustias cordis pressuras cum vomitu & secessu incidit ita ut prope exanimis defecere. Alios videmus homines qui solo adspectu ad hunc diligendum naturali veluti magnetismo feruntur, ad illum vero odio prosequendum, sic regnat cæcum ubique odium, valetque illud Poëtæ: *Non amo te Volusi nec possum dicere quare Hoc tantum possum dicere non amo te:*

Plura

Plura ejusmodi exempla hic adferri possunt quæ de latente & abscondita illa rerum potestate, qua sive agant sive patiantur passim ab accuratissimorum authorum scriptis adhibere solet sapiens & delicata curiosarum mentium cohors, sed placet hic parabili brevitæ, ea progredi via, qua metam attingere possimus.

MOMENTUM UNDECIMUM,

Deleterio magnetium sive consensum venenorum paucissimis ostendet.

Diffusum esse Venenum per totum geocosmi corpus comprobante Experientia, non prolixâ probatione egemus, quod nec per malignum astrorum influxum, nec primarum qualitatum discrasiam, sed per vaporem quendam venenosum occulto quodam modo, ortum suum trahere asserunt, imbibuntur namque ni fallor qualitates istæ venenosæ ex ipsa Terra, ubi natales suos primordialiter ut ita loquar habet, in ejus quippe utero, diversæ salium species, sulphuris varia genera, tum plurimi mercuriales succi, continentur; In hoc veneno pariter ac in aliis rebus naturalibus, mirabilem quendam *consensum & dissensum*, illum ob naturarum similitudinem, hunc ob pugnam & contrarietatem oriri existimant. *Παράδοξον* autem merito quibusdam videri posset

posset, quomodo venenum veneno curari queat & quomodo vitæ nostræ contrarium vitam nobis largiri possit, sed quotidiana experientia cōpertum est, morsus & puncturas venentorum animalium dictorum venenorum applicatione perfanari, quod per attractum similem magneticumq; confluxum fieri statuimus. Hinc serpentes naturali quodam appetitu, quicquid in terra venenosum, contagiosum, putridum, suum veluti nutrimentum exsugentes, in se tanquam naturalem Veneni bursam attractum, substantiæ quādam affinitate derivant. Hac ratione vipera terrestre, aqvaticum Araneæ, aëreum virus, duplici officio, in sui nutrimentum, in commodum nostri, juxta mirabilem DEi providentiam auferunt. Ita caro viperina manducata viperæ, uti & scorpius scorpii morsum sanat, cujus rei ratio nulla alia est, nisi attractio quædam magnetica, quā simile naturaliter sibi simile appetit, amicaque facultas tractiva sui veneni quod certiori experimento in Medicorum Pharmacopoliis quam Physiologorum scholis comprobatum est. Brevitate itaque plura hic comprehendentes dicimus tuto cum magnæ fidei viris *venenum*, sive *mineralium* ex variis foliorum succis & bituminosis fluoribus mixtum; sive *Plantarum* ex subterrestrium quavis-

quili-

quiliarum liquoribus & nitrosis halitibus collectum; sive *Quadrupedum* ex alimentorum diversitate, sympathico quodam membro attractum; sive *Volatilium* ex halitibus lethiferis aërem inficiens; sive *Insectorum* ex putrescente spuma, mucilagine terrarum, horridoq; marcore contractum; sive *Humanum* qui per sua membra inter ceteros humores multum toxici habent admixtum, omne quicquid sit, operationum suarum primordia habere in ipsis vaporum abyssis. Hinc ipsa Venena inter sese nunc dulcia conjugia nunc levia praelia, nunc cum antipathicis corporibus æterna dissidia pangunt.

MOMENTUM DUODECIMUM.

Phantasio magnetismus sive magnetem imaginationis enodabit,

Magnorum Philosophorum ingenia torfit admirabilis & prodigiosa vis imaginativa, quæ tam stupendas metamorphoses causatur, ut nullus Protheus in tot formas transformari possit, quem ipsa polymorpha sua transmutatione non superet. Et quemadmodum in multis aliis, ita in foeminis prægnantibus, hæc stupenda naturæ *παράβασις* imprimis & potissimum se ostendit, dum filios nonnullæ variis stigmatibus deformatos, variis-

quæ maculis & caracterismis desideratarum rerum pollutos producunt. Maximi itaque negotii est ostendere quomodo τὸ Φανταστικὸν id præstare possit. Avicenna ejusque sectatores adeo potentem imaginationis vim esse censabant, ut non modo in corpus multum juris habeat, sed & externam materiam movere, immutare, alterare possit absque actione per medium: sed perperam, siquidem ἐμμέγεστα & immanens ab omnibus probe Philosophantibus statuitur. Supponimus itaque magnam animæ in corpus vim esse & imperium cerebrique cum corde amicissimum consensum, hinc postquam cerebrum quod est sensus Principium, objectorum imagines cordi communicaverat, ob recepti speciem bonam cor lætatur, sin tristitia nascitur, unde in malis tremit & palpitat, sensantemque in quandam λειποθυμίαν sæpissimè rapit. Nec minorem cum reliquis membris corporis consensum habet cerebrum, unde dum vehementius aliquid imaginamur, spiritibus ad membra idipsum defertur, quod vel exinde clarum evadit, dum illos inspicimus qui vindictam ardentius meditantur, & sola imaginatione illatæ injuriæ, diffusæ bilis effervescencia in rabiem aguntur. Alii tormentorum apud inferos sustinendorum imaginatione in sudorem

solvuntur. Et hæc imaginativa ad omnes anima sensitiva instructos, non sine ratione refertur, quod imprimis in canibus ipsorum per quietem latratus declarat, quem sanè non ederent, nisi haberent insomniis occurrentes sibi rerum imagines; Causa itaq;, ut breviter agam magneticæ hujus imaginativæ *naturalis est Anima* ut dictū est, & hæc imaginativa nullā fingit speciem quæ non aliquando in sensu externo & communi fuerat, *instrumentalis est circulatio sanguinis sive calor* cujus rei accuratius scrutinium eorum committimus industriæ, qui anatomicam exercent & naturæ intimiora penitus scrutantur, subiectum huius imaginativæ *Denominationis*, vel quod, est totum animal, subiectum *inhesionis* vel quo in statu unionis vulgo statuitur *cerebrum*. *Dissolutionis autem Anima*, plura velim videat B.L. *ex facult. imagin. quam subtilissimam edidit Ph. Præf. & Hist. Prof. Adm. Rever: & Excellentissimus M. Andreas Wanochius c. 2. §. 3. 4. 5.* Ex hac itaque magnetica Imaginatione dicunt matres propter facultatis imaginativæ vehementiam infantibus suis, varias rerum formas inducere ac nævos, lentigines, verrucas, lituras, species aliquando fructuum & similia, imprimis autē ex fortiori leporis obtutu edunt nonnullæ infantes supremo labello bifido, vel bifurca-

tim dissecto, quod diuturna experientia pervulgatum. Ex hoc *Φαντασμαγγορίσμος* patet quomodo intelligi debet commune illud adagium. *filium ex adultera excusare matrem a culpa*, significatur enim hoc ipso, filios ex adulterio natos, plerumque magis esse similes marito Adulteræ, quam vero genitori, eo quod matrem dicunt, continuo de marito cogitantem, metueri ne ab eo in hoc nefando scelere deprehendatur; quapropter ex continua ista imaginatione proli suæ mariti potius quam genitoris vultum imprimunt, quod de tam arduo argumento hic loci satis sit, eorumque committatur ulteriori disquisitioni qui harum rerum curam in medicorum Scholis sibi vendicant.

MOMENTUM DECIMUM TERTIUM

Musico - Magnetismum sive potentem facultatem magneticam Musicæ, huic intricato discursui adjunget.

Magnum modulis musicis inesse magnetismum magnamq; tractivæ virtutis efficaciam, testabitur Orpheus quem prisci, animalia, sylvas imo ipsa saxa lyræ sono, in desiderium & amorem sui traxisse ferunt, notantq; nihil tam facile in animos teneros atq; molles influere

influere, quam varios canendi sonos, neo enim tam immitte & efferatum cor esse poterit, quod aptis modulis & cantilenis animum delinientibus non remittatur, contra indecentibus & inconcinnis, angatur & restringatur; perstrepunt intra bellorum horrenda murmura, tympanorum dulcisoni Clangores, resonant tiliarum juba, concinunt modulamina tubarum, ad addendos præliantibus animos, ad suscitanda militum trementia pectora. Imo non tantum homines, musices mulcentur symphonia, sed etiam animalia bruta, quæ rationis usu minimè gaudent, ejus mirificè capiuntur oblectamentis, alliciuntur Elephantes *Strabone teste* tympanis, hinc illud poëta, *fistula dulce canit volucrum dum decipit auceps*. Pascuntur eo avidius armenta, dum pastoritiæ dulciter resonant sambucæ, quibus præmissis, non dubitamus musicæ quendam inesse magnetismum, qui audientium animos mira quâdam voluptate, ad se trahit & nescio quo pathemate non afficit & delectat, ita ut dum optimè constitutam quandam Harmoniam, suavissimamq; melodiam percipimus, titillationem in corde animoq; hâc aptâ concitatione veluti attracto, sentire videamur, quæ mirabilem consensum, diversis modis seu tonis musicis, per notularum diminutiones, per ascensus, descen-

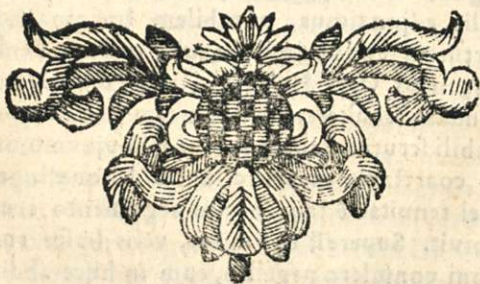
iusq; reciprocationes per variam dissonorum cum consonis mistorum compositionem, adscribere non veremur. Faciunt ut compendiose dicam quatuor præcipue ad animorū hanc magneticam tractionem 1. *Artificiosa tonorum mistura* qua consona dissonis adeo strictis amicitiae legibus connectuntur, ut nihil Svavius percipi possit, quam variae ejusmodi tonorum intensiones & remissiones, quam fugarum artificiosè contextarum mutuae amicaeq; insecutiones. 2. *Numerus determinatus versu comprehensus*, 3. *Ipsa verba seu textus cantilenarum*, 4. *Dispositio audientis*, quæsi abfuerit, nulla inde sequetur commotio, nullus Consensus, nullum gaudium.

MOMENTUM DECIMUM QVARTUM,
*ἀνακεφαλαιόσω seu brevissimam repetitionem
 totius Discursus continebit.*

Atq; sic ex magnetica hac rerum catena durum non erit concludere, omnia in omnibus indissolubili quodam nexu existere, imo omnes res tam arcte invicem connecti, ut etiamsi sint contrariarum qualitatum, in unum tamen latente quodam consensu magnetico coeant; Vidimus enim pantamorpham rerum naturam, earumq; naturalium rerum Universas actiones *sic* quadam & concordia absolvi quomodo siderum chorus hoc vinculo connectitur,

citur, ut hoc modo Elementorum corpora
 strictissimis amicitiae legibus invicem foveant;
 Examinavimus meteororum conjugia, quomo-
 do nunc horridos moliantur conflictus, jam
 pacis foedera pangunt. Proposuimus illum con-
 sensum quem fovet terraqueus globus, qui tan-
 quam cæterorum basis omne quicquid in illum
 projectum fuerit, avido quasi suctu attrahens,
 illudq; veluti salutare gluten, ad procurandas
 generationes rerum, in interiora geocosmi
 viscera deferit. Probabili discursu illum expli-
 cuimus amorem, quem exercent siderum globi
 in maria eorumq; sinuosa volumina, explora-
 vimus ea pacis & rebellionis foedera, quæ in
 universa plantarum Oeconomia, curiosorum
 animos mirificè mulcent. Sympathiam atque
 Antipathiam istam, quam in toto animalium
 regno, animadvertimus, hisce rationum arti-
 culis adjunximus, mirabilem Imaginationis
 virtutem enodavimus, exploravimus Veneni
 stupendas vires & effectus, tandemque admi-
 randam facultatem magneticam Musices pro-
 babili scrutinio intra argumēti hujus momen-
 ta coarctavimus. Hæc sunt B. L. quæ ingenii
 mei tenuitas è tam arduo argumento eruere
 potuit. Superest te rogem, velis hæc rudes
 boni consulere pagellas, cum in hisce abditis-
 sima-

ſimarum rerum myſteriis, minerva mea & ra-
 tio inſtituti ulterius me progredi vetuerint.
 Arcana quippe naturæ illius eſt ſcire, qui ea-
 dem ipſe formavit, qui omnia in omnibus
 inferiora in ſuperioribus, in laudem ſui, in per-
 fectionem magni mundi, & utilitatem homi-
 nis magnetico quodam vinculo, modo imper-
 ſcrutabili, combinavit, qui corda noſtra avido
 magnete, ad beatarum mentium taber-
 nacula trahit, tracta inter æternitatis jubila
 collocat, collocata autem ita conjungit, ut
 nunquam ſeparari amplius poſſint. Huic ita-
 q; ſit Laus, Honor & gloria perennis, qui unica
 animarum noſtrarum, quies, centrum,
MAGNETES !!!

Literarum politiorum culturâ, Virtutum elegantia, nec non morum gratiorum decentiâ apprime commendabili & Pereximio

DN. DANIELI HAGERT,
Amico & Affini suo, sincero animo colendo,
De Magnete rerum Naturalium acutè & eruditè differenti.

Συγχαριστικὴ πρὸς Φώνησις:

Ab dita tantarum penetras cum viscera rerum,

Noster HAGERT, clario potes inclarescere lauro;
Quod per tot naturæ obices, totidemq; latentes
Per Magnetismos varios, per quicquid ubiq;
Nosse sagax satagit mens, vel nescire recusat,
Vadis iter laudum, & vastas diffusa per artes
Colligit in placidum *Præsens Discursus* acervum;

Hinc capies, quondam quod non cepisse putasti,

Quodq; suis solita est Pallas conferre ministris,
Fœnus opimum, pergratos fructusq; laborum;
Quæ Tibi mente piâ gratabitur hæcce Thalia.

ELIÆ WOIVALENII

Seb. Catb. Ab. Con-Rectoris.

DN. DANIEL HAGERT,
Amicorum & Patriotarum svayissime.

Ille est ingeniorum subtiliorum vigor, illa alacritas, ut spretis ludicris & vulgaribus, nullo non tempore in id incumbant, ut arduarum & abstrusarum rerum scrutinio, acumen suum magis magisq; polire cultiusq; reddere possint. Ex horū etiam ordine te esse, O flos pubis Academicæ! nemo inficias ibit, siquidem industriam tuam, specimine publico, Præceptoribus & orbis eruditi magnatibus probaturus, Dissertationē adornasti præsentem, de argumento in universo circulo philosophico maxime vexato & abdito, nimirum admirabili rerum naturalium concordia, quam vim Magneticam appellant, & ejusdem stupendis ac prodigiosis effectibus. Variæ occurrunt discrepantes sententiæ, de operationibus sympathicis, quæ etiam sapientum fatigant mentes, dum alii earumdem causas ad Deum naturæ auctorem, immediate referunt; alii intelligentiis tribuunt; alii corporum cœlestium influxui adscribunt; alii occultis qualitatibus assignant. Tu vero omnia quæ ad illam materiam spectant accurate & solide tractasse videris in discursu tuo docto & nitido, quo e-

ruditionis Antistitum, & literarum Patrono-
rum gratiam tibi conciliabis, qui ex ungue ut
ajunt leonem cognoscentes, labores tuos me-
rito ornabunt brabeo. Ego vero qui plus pon-
deris inesse pio voto existimo, quam inani ver-
borum prolixitati, sincerè precor ut in poste-
rum felici remigio rem geras, Literatorum
evasurus delictum, sanguine junctorum ingens
solatium, amicorum & bene cupientium soli-
dum gaudium, inter quos haud postremum
locum sibi viduat

Tui cupidissimus,

ERICUS TAMMELINUS, Nyl.

Pereximie atq; Præstantissime Dn. Resp.

Præceptor & studiorum meorum dire-
ctor honoratissime!

Eruditio quam nobilis gemma, & quod gemmâ
multo adhuc nobilior sit, cuius etiam qui
primas ejus delicias gustaverat facile constat;
Illa quippe ad virtutem nos ducit & sapientiam:
Hæc illa suppellex quæ ubiq; terrarum nos comi-
tatur, nec ante dominium, quam vita destituit,
ideoque fluxis his ac caducis fortune ludicris
longe præferenda: Hæc ipsa fores aperit ad
digni

dignitatem & honores, addo & opes, nam earum etiam hic seges, nec paratior alibi aurea illa messis, quæ non arrogantiam & fastum, sibi comitem habet, sed summum juventutis decus, modestiam & animi submissionem. Ad hoc excelsum doctrinæ culmen, Præceptor honoratissime, propius sanè accessisti, ac thesaurum hunc optimum summâ cum laude tibi acquisivisti, quæ insignis tua eruditio ex hac â te doctissimè conscriptâ dissertatione satè evidenter conspici potest: Matte itaq; Præceptor literatissime in doctrinâ tuâ indies augenda, atq; hos igniculos haud exiguos, hæc semina uberrima, quæ summus ille nature Parens, cælitus, largâ in te manu contulit, fove, cole, matura: Quo emenso tandem feliciter studiorum cursu, Patria ac Reipublicæ emolumentum quâ maximum adferas & communi amicorum applausu, Parentis gratulatione, tuorum gaudio, proprio decore, bonorum deniq; omnium voto, honesti incole ac civis partes aliquando sustineas quod intimo corde vovet!

Nominis tui sincerus æstimator
& Discipulus obedi-
tissimus.

CAROLUS BILLSTEEN,
Junior.

